

Финансиска стабилност: Нови инструменти за новото време

Ефектите од финансиската криза во банкарскиот систем на Македонија се одразија преку пораст на стапката на нефункционални кредити во вкупните кредити над 10%, банките станаа аверзивни кон ризик и кредитната активност значително забави. Периодите на интензивна економска активност, високи капитални приливи и ниска референтна каматна стапка ги зголемија апетитите за ризик на банките, ја зголемија кредитната активност и ги наталожија ризиците во економијата.

БРИФ ЗА ПОЛИТИКИТЕ бр. 2

Овој документ на политики предлага активно користење на сет од макропрudentни инструменти од страна на централната банка за да се намали процикличноста на банкарскиот систем и акумулацијата на системскиот ризик. Преку примената на широк сет инструменти, се зголемува флексибилноста, управувањето со специфичен ризик важен во даден момент и се остава простор основните инструменти да се користат за нивната примарна цел, ценовната стабилност.

Макро прудентни инструменти

Овој документ на политики предлага користење на широк сет од макропрudentни инструменти, со цел да се намали процикличноста на финансискиот систем и акумулирањето на системскиот ризик.

За разлика од досега применуваните микропрudentни мерки, кои имаат за цел да ја обезбедат изложеноста и стабилноста на индивидуалните банки, макропрudentните инструменти имаат за цел да ја обезбедат стабилноста на целиот банкарски систем. Нивната примена се однесува на цел систем, или на индивидуални банки со зголемен ризик.

Макропрudentните инструменти кои се користат во земјите (а мал дел и кај нас) и кои се покажале ефективни, се повеќебројни, а може да се групираат во три главни групи:

1. Циклични барања за капитал и ликвидност.

Овие барања го ублажуваат циклусот на кредитната активност, но делуваат и како резервоар за акумулирање на капитал во добри времиња и користење во периоди на загуба и рецесија. Во оваа група инструменти спаѓаат:

- Контрацикличниот браник на капиталот, предложен од Базел 3;
  - Циклични правила за пресметка на резервација;
  - Временски променливи пондери за ризикот;
  - Директни лимити на долгот во однос на капиталот;
  - Ограничување на распределбата на профитите.
2. Лимити за концентрација на средствата и кредитната активност. Целта на овие инструменти е да се намали изложеноста на секторски шокови и да се намали кредитната активност. Во оваа група спаѓаат:

- Лимити на кредитирањето во странска валута и валутна клаузула, посебно кога изложеноста е кон субјекти чии примања се во локална валута;
- Плафони на кредитниот раст или висината на кредити;
- Секторски прилагодени и променливи пондери за ризик.

3. Критериуми за подобност за кредитирање. Овие инструменти ги лимитираат маргиналните кредитокорисници, пришто го подобруваат квалитетот на просечниот кредитокорисник. Во оваа група спаѓаат:

- Лимити на одобрен кредит во однос на вредноста на колатералот;
- Лимити на одобрен кредит во однос на приходот на кредитокорисникот.

Јавно објавените податоци и

транспарентноста на индивидуалните банки за нивната изложеност се мерки кои го намалуваат ризикот од потенцијална зараза и прелевање на проблемите помеѓу банките. Покрај јавно објавените биланси, како макро-прUDENTен инструмент е објавувањето на резултатите од **макро-стрес тестовите** за издржливоста и потенцијалната загуба на индивидуалните банки при шокови.

Овие инструменти – како група или поединечно – може да се користат повремено или континуирано, на конкретна банка или на целиот систем, за конкретен ризик или за сите ризици.

Користи

Придобивките од макро-прUDENTните инструменти се повеќекратни:

1. Тие ја **надополнуваат улогата на монетарните инструменти**, но оставаат тие да се фокусираат врз нивната основна цел- ценовна стабилност, наместо финансиска стабилност.
2. Тие ја **намалуваат процикличнста на финансискиот систем**. Во периоди на економска експанзија, преку затегнување на макро-прUDENTните инструменти ќе се намали акумулирањето на системскиот ризик, додека во

периоди на економска рецесија, преку релаксирање на овие инструменти (наместо на каматната стапка) може да се поттикне кредитната активност и економскиот раст.

3. **Антиципативни мерки.** Овие инструменти имаат за цел да делуваат превентивно, имаат потенцијал да ја спречат или ублажат финансиската нестабилност или криза.
4. **Флексибилност** при примена на инструментите. Сетот од инструменти е доволно широк и овозможува користење на најпогодната комбинација, во зависност од потребата.
5. **Прецизност.** Овие инструменти можат да делуваат на конкретни извори на ризик или ризична банка, за разлика од традиционалните инструменти кои се општи за целиот монетарен систем.

Препораки

Овој документ за политиките има за цел да даде препораки до централната банка и индивидуалните финансиски институции. Централната банка е потребно да креира макропрUDENTна рамка со широк сет на макропрUDENTни инструменти. Но, поважно е истата да се операционализира и макропрUDENTните инструменти активно да се користат за намалување на процикличноста на финансискиот систем и акумулирањето на системскиот ризик. Централната банка, исто така, треба да развие напредни модели за оценка на тековната и предвидување на идната финансиска стабилност, кои пак ќе бидат основа за примена на макропрUDENTните инструменти.

Финансиските институции при проценката на ризиците на кредитокорисниците, покрај тековната состојба, треба да вклучуваат и методи за оценка на нивната идна кредитоспособност, како и модели (како макро стрес тест) со кои ќе ги опфатат потенцијалните ризици во окружувањето. Финансиските институции треба да ја големат транспарентноста, преку редовно објавување податоци за изложеноста кон ризици и проценки. На таков начин ќе се зголеми пазарната дисциплина и транспарентност.

Finance Think е непрофитна асоцијација за економско истражување, застапување и донесување економски политики.

Нашата Визија

Да поттикнеме економско размислување за подобра благосостојба утре.

Нашата Мисија

Да ја намалиме сиромаштијата, да ги зајакнеме макро-финансиските политики и да ја унапредиме финансиската стабилност преку економски истражувања, советување и препораки за економските политики и поттикнување критичка дебата за економските процеси.

Ул. Железничка 50/3, 1000 Скопје

+389 2 6147 630,
www.financethink.mk,
info@financethink.mk